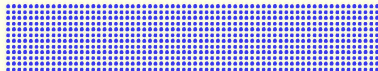
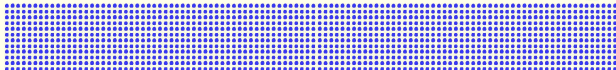


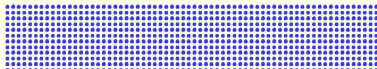
BALOGH ALBIN



SZENT QUIRINUS



VÉRTANU PÜSPÖK



**SZALÉZI MŰVEK,
RÁKOSPALOTA.**

SZENT QUIRINUS VÉRTANU PÜSPÖK.

SZENT QUIRINUS

VÉRTANU PÜSPÖK.

KÉP A PANNÓNIAI KERESZTÉNYSÉG ÉLETÉBŐL

ÍRTA

BALOGH ALBIN

SZALÉZI MŰVEK RÁKOSPALOTA.

Nihil obstat. *Carolus Szitkey* censor dioecesanus 975/1935.
Imprimatur. Vacii, die 28-a Februarii 1935 † *Stephanus*
Episcopus Vaciensis.

Nihil obstat. *Dr. Hippolytus Hermann* censor 189/1935.
Imprimi potest. In Sacro Monte Pannoniae die 23-a Febru-
arii 1935 *Chrysostomus* archiabbas.



Néhány vonás Szent Quirinus koráról.

Savaria nagy szentjéről, vértanu Szent Quirinus püspökről szólni nagyon könnyű, egyben nagyon is nehéz feladat.

Nagyon könnyű, ha dicsőíteni akarjuk a vértanu állhatatosságát, a hitvédő bölcsességét, a főpásztor odaadó szeretetét, a csodatevő szentet; de nehéz, ha élettörténetet akarunk róla adni. Ragyogó egyénisége fényes sugarakkal világoskodik előttünk, de életének története bezárt könyv előttünk, melynek záró csatját mai ismereteink alapján aligha tudjuk fölnyitni.

Pedig Szombathelynek, az egykori Savariának s egyáltalán Magyarországnak, az egykori Pannónia utódának hívő népe joggal kívánja ismerni azt a nagy férfiút, akinek ebben a városban nyílt dicsőséggel eljes útt az örökkévalóságba, akinek teste oltárra került, tisztelete a keresztény szívkebe hatolt. Ugyis oly kevés az az emlék, mely őskeresztény eleinkről ránk maradt ahhoz a nagy munkához képest, melyet ezen a földön végeztek, ahhoz a

nagy hívatáshoz képest, mely ennek a földnek lakóit már akkor, több mint másfélezer évvel ezelőtt kiemelte a többiek fölé, Európa és a kereszténység történetének nemcsak aktív részeseivé, hanem irányító tényezőivé avatta.

Szent Quirinust joggal tekinthetjük e hivatás egyik kiváló letéteményesének. Pannónia másik nagy szülőtte, Toursi Szent Márton, visszatérve szülőföldjére, nem talált itt befogadást, sőt éppen elvetemült keresztények üzték ki őt e földről, a római birodalom sorsának fordulása pedig egészen elsodorta őt, hogy idegen országnak legyen áldása, dicsősége. Szent Quirinus élete-halála ellenben egészen a miénk: az egykori Pannóniának, a történelmi Magyarország földjének, Siscia-Sziszek és Savaria-Szombathely városoknak el nem múló dísze-éke.

Tiszteletünk nem szünhetik meg Szent Márton iránt, Szent Quirinust ellenben különösképpen szeretnünk is kell. Hogy szerethessük, meg kell ismernünk. És ha nem tudjuk megismerni közvetlenül, megpróbáljuk közvetve. Azáltal, hogy beképzeljük magunkat azokba a viszonyokba és életkörülményekbe, melyek között született, élte keresztény életét, tanított szavával, példájával és halálával.

Senki sem lehet oly nagy vagy oly kicsiny, hogy egymagában megérthető volna, kiszakítva a környezetből, melyben élete lefolyt. Így vagyunk a szentekkel, a vértanukkal is. És életük, haláluk annál kevésbé érthető előttünk, minél távolabb esik mitőlünk térben és időben. Még inkább

szükségessé teszi a milió rajzát az a körülmény, hogy a vértanuk életéből alig maradt ránk más, legalább is hiteles adat, mint annak a néhány napnak, esetleg órának legtöbbször kétségtelenül drámai erejű leírása, mely alatt maga a vértanúság — a bírói tárgyalás, az ítélet és ennek végrehajtása, esetleg a temetés — történt. És sajnós, a nagyközönség számára könnyen megközelíthető olyan rajz, mely éppen Szent Quirinus életét illusztrálná, tudomásunk szerint nem áll rendelkezésre. Magáról Szent Quirinusról pedig csak vértanúságának aktái szólnak, Aurelius Prudentius lelkes latin költeménye sem mond róla többet, ereklyéinek története pedig már kívül esik az élet történetén.

Az alábbiakban néhány szóval azt a politikai és társadalmi környezetet próbáljuk vázolni, melyben Szent Quirinus élt; néhány vonást szeretnénk adni az itteni őskeresztények életéből; csak azután térünk rá Szent Quirinus egyéniségére és vértanúságának történetére; végül röviden megemlékezünk ereklyéiről és tiszteletéről.

A római birodalom a III. században.

Krisztus születése után a III. század Szent Quirinus tulajdonképpeni kora. Ebben a században született, élte gyermek, ifjú és férfi korát és már mint hajlott aggastyán éri meg a századfordulót. Ez az idő a római császárság, az orbis Romanus életében nagy belső és külső válságok kora. A birodalom még az egész művelt világot

jelentette, melyben az orientális görög és a kel-tával egybeforró latin kultúra a Földközi tenger medencéje körül politikailag is összefogta a gazdasági és társadalmi tekintetben egyébként is egységes berendezkedésű népeket.

A birodalom a skóciai sáncoktól Örményországig és Mezopotámiáig, Hercules oszlopaitól vagyis a Gibraltári-szorostól a Vörös tengerig és a Nilus kataraktáiig terjedt és mint provinciákat, tartományokat nemcsak birtokolta, hanem magához hasonította az itt lévő országokat és népeket. Róma világhuralma megdönthetetlennek látszott. Különösen azóta, hogy Marcus Aurelius császár (161—180) hosszú háborúban megtörte a dunai provinciákra zúduló és már-már Rómát fenyegető germán-szarmata áradatot.

De éppen ez a hatalmas erő kifejtés, illetve ennek szüksége döbbsentette rá Rómát a dunai provinciák, első sorban Pannónia — a mai Dunántúl fontosságára Róma biztonságát illetőleg. Kitűnt, kézzelfoghatóan érzékelhetővé vált, hogy Pannónia Róma bástyája, hogy Róma sorsa a Duna völgyében dől el.

Még erősebb lett ez a meggyőződés akkor, mikor a III. század közepén (238—271) új roham, a germán gótok vezetésével egész népcsoportok támadása indult a Duna völgyének virágzó provinciái ellen és mindjárt az első roham elfoglalta a Duna-vonal külső bástyáját, a mai Erdélynek megfelelő Dáciát. A barbárok előzönlöttek azután a balkáni tartományokat, úgyhogy Rómának ismét minden diplomáciai és katonai erejére szüksége

volt, hogy Aurelianus császár legalább nagyjából helyreállítsa a birodalom tekintélyét és határait. Így érdemelte ki a Restitutor Orbis: a római világ helyreállítójának büszke címét. De közben negyedszázadig kétes volt a harc kimenetele, úgyhogy az örök város ijedtében új falakat épített a maga védelmére (Aurelianus fala) és a határon olyan óriási várrendszert létesítettek, mely bizonyos vonatkozásokban a kínai falat is felülmulta.

Világos lett az eseményekből, hogy Rómának a támadások megismétlődésére föl kell készülnie, de láthatták azt is, hogy a legerősebb várak sem nyújtanak elég védelmet s a harcias germánokkal szemben a birodalom is csak fiainak harcos karjára és akaratára számíthat igazán.

A hadsereg egyébként politikai tekintetben is súlyhoz jutott. A római senatus, egykoron „királyok gyülekezete,” most szolgái alázattal hajolt meg mindazok előtt, akiket a légiók, esetleg véres polgárháborúk árán a császári trónra emeltek s akiknek soraiban immár alig van Róma városának szülötte, de annál több a provinciákból, köztük Pannóniából származott katona.

Róma hadseregével áll vagy bukik: olyan jelző, mely teljesen áthatja a birodalom kormányzóit és reformátorait. A hadsereg egysége és harckészsége a legfőbb gondja minden katonai parancsnoknak. A fegyelem fönntartása és a megelégedettség biztosítása egyképpen kívánatos, de nem ritkán ellentétes törekvések. A fegyelem rendet követel, sokszor az egyéni kényelem és

önakarat feláldozását, sőt nem ritkán nélkülözést, kimerítő fáradságot, legfőképpen pedig föltétlen engedelmességet jelent. A katonák megelégedettségének kivívására viszont jó fizetés, jó élelmezés, sok kényelem, a fegyvelemsértések elnézése alkalmas. A szigorú följobbvaló ritkán népszerű s a népszerűséget hajhászó nem kívánhat szigorú fegyelmet. A hadsereg e nagy dilemmája életbevágó problémája lett a birodalomnak s a birodalmat reprezentáló császároknak is.

Itália lakossága, mely a viláгурalmat megszerezte, újabb katonai erőt már nem vagy alig adott, a hadsereg erejét a dunavölgyi provinciák itáliai származású telepesei mellett főként az illyrpannon lakosságból toborzottak szolgáltatták. Így hatalmasan megnövekedett Pannónia fontossága és vele járt a pannón katonáknak az a szerepe, hogy évtizedeken át ők adták Rómának a császárokat s egyúttal ők tették le, akik nekik nem tetszettek. Császárok és ellencsászárok egymást váltogatják, van idő, hogy egyszerre (260.—271. a 30 zsarnok kora!) 19 császár küzd a főhatalomért. Ebből a zürzavarból is pannón ember, Aurelianus emelte ki a császárságot. A birodalmat és a hadsereget összetartó legfőbb tekintély, a világbékének és Róma hatalmának megszemélyesítője, a római császár a hadseregtől s első sorban a pannóniai légióktól függött.

Hozzájárultak még a gazdasági bajok. A hadsereg zöme régen földművelő ember volt, akik a háború után visszatértek az ekeszarvához. Amikor a hivatásos zsoldos katonák kerültek előtérbe, a

háborúból szerzett zsákmány még mindig dús jutalmat biztosított a fáradalmakért, még pedig az államkincstár megterhelése nélkül. A III. században a háborúból már nem került zsákmány, — vajjon mit vehettek volna el a nomád népektől, a nincstelen germánoktól? — de annál több volt az állam terhe a katonák zsoldja és ellátása, továbbá a háborús költségek: rengeteg vár és őrtorony építése és karbantartása címen. Nem csekély volt a produktív lakosság vesztesége és pusztulása sem a barbár betörések folytán, mikor csak egy háború befejezése után százezer elhurcolt hadifoglyot — leginkább polgárt, asszonyt, gyermeket, — követeltek vissza az egy Pannóniába. És még ha győztek is a rómaiak: a legyőzött barbárok a birodalom zsoldjába pénzért álltak, a barbár fejedelmeknek a szövetség fejében járó ajándékok hova-tovább állandó súlyos teherré nőttek.

A polgárság szinte összeroppanik az óriási adóteher súlya alatt, magasak az árak, az emberek, főként a jobbmódúak mindenféle mesterkedéssel iparkodnak szabadulni a katonáskodástól, a felelősséges hivataloktól; mindenáron békét akarnak, mikor nyakukon a belső és külső háború.

A pannóniai Aurelianus, mint láttuk, megállította a birodalom szétbomlását, de nagy reformra volt szükség, hogy a birodalom rendje, a népek bizalma helyre álljon. A nagy reformálásra ismét provinciális ember, a dalmata Diocletianus vállalkozott.

A császárra sokan irigykednek, ha egymaga

van; egyedül nem is bírja intézni az óriási birodalom ügyeit. Diocletianus ezért (286) társcsászárt vett maga mellé, majd (293) még kettőt. Eszerint ezentúl két augustus és két caesar lesz a birodalom egy-egy részének kormányzására. Diocletianus és a másik augustus húsz évig uralkodik, akkor a két caesar lép helyükbe, ezek mindjárt új caesárokat neveznek ki és így tovább: a trónöröklés rendje e kinevezések által még a császárok életében volna szabályozva.

A főcsászárokat a dominus deus (úristen) cím illette meg, hozzá csak térdreborulva lehetett járulni. A császár szobrát és oltárát már eddig is fölállították a katonai táborokban és a városokban, tiszteletéről külön papi testületek, az augustalisok gondoskodtak. Az isteni császár iránt való hódolatot a katonák és polgárok áldozatokkal, főként tömjénégetéssel fejezik ki a császár oltára előtt. Ez az államvallás lényege, egyébként bárki bármely vallást követhet.

Volt is vallás a birodalomban: görög, szír, babiloni, perzsa, egyiptomi, kelta, germán, latin stb. istenek kultusza és mágiái mellett a hitetlenek különféle bölcseleti rendszerei és babonái tarka összevisszaságban. Mindegyiknek el kellett azonban ismerni a császári fölség istenségét, mert máskülönben fölségsértőnek, forradalmárnak, lázadónak minősítették és mint a birodalom, a császár és az állami rend ellenségét üldözték és büntették.

Hogy a katonák harcias szellemét erősítsék, maguk a császárok forszirozták a bikát ölő per-

za Mithras kultuszát, tiszteletére táborhelyeken — hazánkban különösen nagy számban — templomokat építettek, — jóllehet a perzsákkal szinte állandóan folyt ekkor a háború. Ellenben tüzzel-vassal iparkodtak kiirtani a szerintük pacifista szellemet, mely békét kívánt és szeretetet hirdetett. Ugyancsak a harcias szellem ápolása végett rendezték a véres gladiátori játékokat, amelyekben emberek emberekkel életre-halálra küzdöttek. A legyőzött gladiátort, ha nem is kapott halálos sebet, igen sokszor ott a helyszínen szúrták agyon, ha a nézőközönség ingatag kegye ellene fordult. A néptömeg szinte megkövetelte a cirkuszi játékokat, a betanított vagy felbőszített állatok egymás vagy éppen emberek elleni küzdelmével, a gladiátorok véres, esetleg tömegharcaival s a császárok a tömeg megnyerése végett is szívesen látták e játékokat. Aki e véres látványosságokon, hivatalos sportszámba menő embergyilkosságokon nem volt hajlandó résztvenni, az emberiség ellenségének, elvakult, a társadalmi renden kívül álló sötét léleknek gondolták és mondották.

A gazdasági élet eresztékeiben recsegett-roppogott. A rabszolga-munkára alapozott kapitalista rendszert óriási megrázkódtatások érték a folytonos háborúk által, melyek gazdaságilag semmi hasznot és föllendülést nem hoztak, ellenben az államtól és az egyesektől erőn felüli áldozatokat kívántak. Megtörtént, hogy gazdag provinciák éveken át nem arattak. A jövedelmek elmaradtak, a terhek roppantul súlyosodtak, az árak felfeszöktek. Diokletianus híres ármaximáló rendeletei-

vel (301) iparkodott e téren is rendet teremteni, ámde a gazdasági bajok már úgy elhatalmasodtak, hogy ezek is csak ideig-óráig tartó enyhülést hozhattak, de komoly gyógyulást nem idézhettek elő. A rabszolgatartó nagytőkések a bajok legfőbb okául azt a törekvést jelölték meg, mely a rabszolgát is testvérnek, Isten gyermekének hirdette és mindenkit egyformán meghívott a lélek szabadságára.

Sok tényező játszott tehát közre abban, hogy Krisztus tanításának zsenge vetése fölé viharfelhők gyűltek, hogy elsöprés fenyegette a fiatal keresztény Egyházat. A veszedelem első sorban Pannóniát érte.

Mint határszéli tartományra legelőször Pannóniára zúdult a szomszéd germán népek kiszámíthatatlan időben meglepő támadása. A dunántúli részekben nem egy helyütt kerültek elő napjainkban is nagyobb római pénzletek; gazdáik bizonyára abban a reményben rejtették el, hogy majd eljönnek értük. Még több rómainak még arra sem volt ideje, hogy elrejtse vagyonát. Menekült, ha tudott. Házukat felgyújtották, vetésüket elpusztították a barbárok. Amikor a légiók végre visszafoglalták a provinciát, a menekültek is visszatérhettek, ha éltek, de nekik is újra kellett kezdeni mindent. Az inség, a drágaság itt volt leginkább érezhető, a bizalom és önbizalom itt rendült meg legjobban, a határok biztosítása itt okozott legtöbb gondot.

Az egész Duna mentén lázasan folyt a határvár-rendszer, a limes kiépítése. A régi várakat,

táborhelyeket kijavították, újjáépítették, egészen új várakat emeltek, a várak között jelző őrtornyok állottak és vigyáztak a tulsó partiak minden mozdulatára. A várakba, melyek egymástól 15—20 kilométerre állottak, elitcsapatokat helyeztek föltétlenül megbízható tisztekkel; a fegyelem fönn-tartására kétszeres gonddal ügyeltek.

A birodalom kormányzásának megosztásánál Diocletianus az ázsiai provinciákat és a Balkán keleti csücskét választotta, Pannóniára vonatkozóan csak a főirányítást tartotta meg magának, a közvetlen rendelkezést Pannóniában és a balkáni provinciákban Caius Galerius Maximianusra bízta, aki Sirmiumból intézte tartományainak ügyeit. A kormányzás megkönnyítése végett a Dunántúlra és a Dráva-Száva közére terjedő Pannóniát, mely 107 óta már úgyis keleti és nyugati részre, Alsó és Felső Pannóniára oszlott, négy kis tartományra osztotta, de a polgári és katonai kormányzatot, mely eddig egy-egy provinciában a helytartó kezében összpontosult, külön választotta, s ezek között is a Savia nevű tartomány polgári kormányzójának, a sisciai correctornak csak korlátolt bírói hatalmat adott, úgyhogy a halálos ítélettel járó pereket Pannónia Prima tartomány polgári kormányzójához, a savariai praeseshez kellett áttennie.

A katonai és polgári igazgatás szétválasztása folytán a katonai parancsnokoknak nem kellett polgári ügyekkel foglalkozniok s így minden figyelmüket a katonaságra koncentrálhatták. A császár iránt való föltétlen engedelmesség, a birodalom

egységének biztosítása és a harckészségnek minden eszközzel való fokozása volt a program. Ettől az igyekezettől vezetve fordult az államhatalom a keresztények ellen.

Galerius caesarnak főszerepe volt abban, hogy Diocletianus, aki sokáig türelemmel viseltetett a kereszténységgel szemben és még a pannóniai kőfaragó vértanuk jámborságában sem talált eleinte kivetni valót, sőt inkább megdicsérte őket, uralkodása vége felé a legvéresebb üldözést indította a keresztények ellen, amelyet a római birodalomban ismerünk.

A birodalom nehéz óráiban, a keresztények igazán megadták a császárnak, ami a császáré: a légiókban vitézül küzdöttek és így történt, hogy a barbár támadások visszaverésében legnagyobb érdemeket szerzett Gallienus császár (260–268), kinek felesége, Salonina keresztény volt, a keresztényeket nemcsak nem üldözte, hanem sokban segítette. Aurelianus, a restitutor orbis (270–275) folytatta elődje elnéző politikáját, Diocletianus pedig sokáig egyenesen kedvezett a keresztényeknek: udvarában keresztények is fontos hivatalokat töltöttek be, egyes tartományok kormányzását keresztény püspökökre bízta. Galerius sürgetésére azonban lassankint irányt változtatott.

Először a hadseregből távolította el a keresztényeket, majd az egész birodalomban elrendelte a keresztények üldözését. Akik tömjénáldozattal nem fejezik ki a császár istenségének járó hódolatot, halállal bünhődnek.

Ezt a rendelkezést természetesen Galerius

hajtotta végre a legridegebben, ezért volt székvárosában, Sirmiumban (a Száva melletti Mitrovica) oly sok vértanuhalál, hogy „számukat csak az Isten tudja.“ A többi pannóniai részeken is több vértanu emléke maradt reánk, de még több volt a névtelen hős.

Ebből az üldözésből árasztja ránk fényét Szent Quirinus vértanusága.

A pannóniai kereszténység Szent Quirinus korában.

A birodalom és a társadalom szomorú viszonyai természetszerűen kiváltották az emberekből a szabadulás vágyát. Mind általánosabb lett a meggyőződés, hogy nagy változásnak kell jönnie. És valóban eljött az idők teljessége, eljött a Megváltó. Nem a mindennap kenyeret szaporító, mindennap csodás halfogást adó bőkezűség formájában; nem azért, hogy katonai diadalokkal lépjen a császárok trónusára. De eljött lélekben és igazságban. Gazdagabban és hatalmasabban, mint bárki várhatta volna, mert a lélek országát alapította meg, mely nem e világból való, de éppen azért örök és soha el nem múlik; melynek kincseit a rozsda meg nem emészti s a tolvajok el nem lophatják. Itt volt Krisztus és az ő egyháza, az ő tanítása: a kereszténység. Kezdetben kicsiny mustármag, mely azonban hamarosan betöltötte a földet. Elérkezett hazánkba, Pannóniába is.

Mikor és ki által jött ide először a jó hír: ki tudná megmondani. De minden valószínűség szerint már a II. században jártak erre keresztények, Sirmiumnak 100 körül már püspöke is van: Szent Andronicus. A III. század folyamán kétségtelenül népes keresztény egyházközségeknek kellett itt alakulniok, hiszen a századfordulón már Sisciában is püspökség van és Savariában, Carnuntumban (Deutsch-Altenburg) — vagy Arrabonában (Győr) — Szent Quirinus passiója szerint is nagy számmal voltak keresztények.

Milyen volt a pannóniai keresztények élete?

Pogányok között, legtöbbször ellenséges érzületű kormányzat alatt lévén, leginkább a mai missziós területek keresztényeinek életéhez hasonlítható, de helyzetük kétségtelenül sokkal súlyosabb volt. Nem állt mögöttük a keresztény ország közvéleménye, a pápaságnak világszerte elismert nagy tekintélye, hiányoztak az anyagi segédeszközök, hiányzott a misszionáriusok és a papság olyan kiképzése, amilyenben ma részesülnek. Vele szemben ott állott egy hatalmas birodalom egész gépezete, egy nagy társadalmi rendszer, mely gazdasági és erkölcsi vonatkozásokban is roppant erővel érvényesült; a pogány vallások és filozófiai rendszerek hatalmas anyagi és személyi befolyásokkal. Itt igazán érvényesült: infirma mundi elegit Deus! A világ szerint gyöngéket választja ki az Isten.

A kereszténység első terjesztői és utóbb is sokáig igen sok képviselője egyszerű, nem is iskolázott ember (idiotae, illiterati), akiknek azonban

szava és példája élet és mélységes meggyőződés. Nem az emberi okosság tudós fölkészültségével, hanem a szív teljes bensőségével és odaadásával. Nem hiába nevezték az őskeresztény testvéreket szenteknek — ez tulajdonképpen eredetileg csak az egyházközség fölavatott teljes jogú tagjait jelentette, — de valóban is azzá tette őket az Isten és a felebarát önzetlen szeretete, a legfőbb törvénynek egész lélekkel való megvalósítása. Ilyen kereszténységben élt Szent Quirinus.

Hogy szülei keresztények voltak-e, nem tudjuk. Csak következtetni próbálunk Szent Quirinusként abból a kijelentéséből, hogy mindig az igaz Istent imádta. Ha már gyermekkorában is keresztény volt, szüleinek is keresztényeknek kellett lenniök minden valószínűség szerint.

Ha így volt, szülei gyermeküket Isten ajándékaként fogadták, mikor megszületett, azután pedig odaadó szeretettel, istenfélelemben nevelték. Egyébként szülei aligha voltak gazdag emberek, előkelő állásban. (A vértanuk aktái ezt a körülményt fel szokták jegyezni.) A névből ítélve viszont tősgyökeres római család lehettek, talán Róma vagy Sabinum vidékéről származott telepesek, mert a Quirinus nevet, melyen pl. Romulus, Róma első királyát legendás megdicsőülése után nevezték, sem provinciális, sem barbár származású nem szokta viselni.

A keresztény szülők már a kis gyermeket is rászoktatták az imádságos életre. Talán Szent Quirinus szülei is követték azt a jámbor szokást, hogy az éjszakai imaórát — ennek emlékét őrzi

a mai papi zsolozsma nocturnumainak neve — a család tagjai együtt végezték, beleértve a kis gyermekeket is, akiket ilyenkor fölébresztettek álmukból. Így történhetett, hogy a Szent Jeromos életéből ismeretes Paula keresztény nő hasonlónevű unokájának első szava, melyet anyjától tanult, az alleluja volt. Így már a kis gyermek megtanult szívből imádkozni Istenhez, akit nem véres áldozatokkal, hanem lélekben és igazságban kell imádni.

Az akkori szokások szerint kis gyermeket ritkán kereszteltek. Sokáig csak hittanuló, akkori kifejezéssel katechumenus volt. Így szüleinek vezetésével korán megismerkedett az isteni igazságokkal: Krisztus tanításával és mint az őskeresztények tették: szüleinek példáját követve a kereszt nevében és jelével kezdte-végezte napjait.

Iskolás korba jutva, a papok, illetve a diakonusok és a lektorok kezdték oktatni a hit igazságaira. Így megismerkedett a szentírással, főként pedig az evangéliumok szerint a Megváltó földi életével, Krisztus tanításával. A hit tanítása: a katechézis annyira hozzátartozott az egyház életéhez és berendezéséhez, hogy az első nyilvános jellegű nagyobb iskola, melyet a kereszténység létesített, katechetikai iskola volt (Alexandriában).

A keresztény hittanuló oktatásának első feladata: ismerni Krisztus szeretetét, mely meghaladja a megismerést, de úgy, hogy egyszersmind rajta legyen az igazság vértje, a láb saruja legyen a felkészültség a béke evangéliumának hir-

detésére, vegye föl a hit pajzsát, az üdvösség sisakját és a Lélek kardját, vagyis az Isten igéjét. (Szent Pál az Efezusiakhoz. 6. fejj.)

A profán tanítás akkoriban részben magántanítók, részben már az állam kezében volt, az előkelőknél pedig külön házitanítók útján történt, de nem volt kötelező. Szent Quirinus életéből nincsen olyan adatunk, melyből biztosan következtethetnénk arra, hogy ilyen iskolába is járt. Műveletlennek, írástudatlannak azonban semmiképpen nem mondhatjuk.

Nemcsak az a fennkölttség mutat alapos műveltségre, mellyel a helytartók előtt keresztény álláspontját képviseli, hanem a sisciai helytartónak ajánlata is, mellyel Iuppiter (Optimus Maximus: a legfőbb római isten) papjának állását ígérte neki arra az esetre, ha áldoz a pogány isteneknek. Sok keresztény elvből nem járatta gyermekét a pogány műveltséget terjesztő iskolába, nehogy fiaik a hitben közömbösek legyenek vagy éppen meginogjanak. Ha pedig mégis kénytelenek voltak vele, otthon ellensúlyozták tanításukkal, mint éppen ez időtájt Egyiptomban Szent Leonidas tette, a később nagy tudományra és hírnévre jutott Origenes gondos, hithű édesatyja.

A keresztény gyermek és ifjú élete egyébként a názáreti szent család isteni gyermekének követése volt, akiről az evangélium csak annyit mond: erat subditus illis, engedelmes volt irántuk. Amint az apostol megírta (az Efezusiakhoz): Gyermeketek, engedelmeskedjétek szüleiteknek az Úrban . . . Tiszteld atyádat és anyádat; ez az

első ígérettel tett parancs, hogy t. i. jó dolgod legyen és hosszú életű légy a földön. Tiszta erkölcsi étellel, imádságos lélekkel kellett előkészülnie és méltónak bizonyítani magát arra, hogy a keresztség szentsége által megnyerje az isteni méltóságát és kegyelmeit, fölvétessék a teljes jogú hívek közé, beírják nevét „az élet könyvébe”, a hívők anyakönyvébe.

Mint katechumenus résztvett az istentiszteleten, de nem mindegyiken jelenhetett meg. A szentmisének pl. csak az elején lehetett jelen és csak a katechumeneknek fenntartott helyen. A bevezető-imádságokat együtt mondhatta a pappal és a hívekkel, meghallgatta a szent leckét és evangéliumot, a többiekkel együtt elmondotta a hitvallást, de ezután el kellett távoznia, mert ezzel véget ért a katechumenek miséje.

Érthető, hogy a jámbor ifjú türelmetlenül várta az időt, mikor a hívekkel együtt elejétől végig részt vehet a legszentebb áldozat bemutatásán. Ez is elkövetkezett, mikor eljött a keresztség fölvételének nagy napja.

A keresztség szentségét rendszerint a nagyheti szertartások utolsó napján nagyszombaton, (esetleg pünkösd vigiliáján) az összes keresztlendők egyszerre vették föl. Volt ugyan eset arra is, főként az üldözések idején, hogy hosszabb előkészítések nélkül szolgáltatták ki e szentséget, ha az illető hitbeli meggyőződésének elegendő jelét adta. (Így pl. már Fülöp apostol Kandaces ethióp királyné kincstartójának vagy a pannóniai kőfaragók között is történt.) Egyenkint is, rend-

kívüli időben is kereszteltek pl. beteget, de az általános eljárás akkoriban az ünnepies keresztelés volt.

A kereszttség fölvételére nagyon alkalmas közvetlen előkészület volt a nagyböjti szent idő és még különösebben a nagyhét három utolsó napja, az utolsó vacsorának, az Úr Jézus keresztthalálának és eltemetésének emlékezete. E napokon a böjtöt különösen szigorúan tartották meg, nagyszombaton majdnem egész napon semmit sem vettek magukhoz. Így következett el a nagyszombati szertartások ideje, melyeknek egyik része éppen a kereszttség szentségének kiszolgáltatása volt.

A keresztelés kezdetben egyszerűen folyó vagy forrás vizében, mihelyt pedig lehetett, keresztelő medencében való bemerítés által történt. Szertartásai lényegben teljesen egyeztek a mai keresztelési szertartásokkal. Ezekhez tartozott pl. hogy a megkereszteltek akkor is kaptak fehér ruhát, ami akkor használati öltönynek való fehér ruha volt.

Ez a fehér ruha a szabad embert megillető fehér öltözetet (tunica, tóga) jelentette, mert a rab-szolgáknak, a vádlottaknak, a gyászolóknak a római társadalmi kötelező rend szerint sötét ruhát kellett hordaniuk, fehérret nem hordhattak. A fehér ruha jelentette a lelki tisztaságot is, mert a kereszttség szentsége visszaadta a megkeresztelt lelkének a büntelen ártatlanság tisztaságát; jelentette azonban az istenfiúság szabadságát is, melyben már nincsen szolgálta és szabad, római,

görög és barbár, hanem mindenben Krisztus és az ő szabadsága, a lélek szerint való egyenlőség és testvériség. (Ennek emlékét őrzi ma is a fehérvasárnap elnevezés: a húsvét után való első vasárnapon tették le ugyanis a kereszteléskor fölvert fehér ruhát, ezért latinul: dominica in albis depositis.)

A keresztelés alkalmával rendszerint kiszolgáltatták a bérálás szentségét is különös tekintettel arra, hogy az üldözések idején igen nagy szüksége volt az új keresztyének a Szentlélek erősítő kegyelmére, hogy hitét állhatatosan vallja és aszerint éljen. (A görög szertartású katolikusok a szokást mai napig megtartották.)

A nagyszombati szertartások vigília-szerűen folytak le, tehát a késő esti órákban. Ennek emlékét ma is őrzi a görög szertartású katolikusok szokása, akiknél a feltámadási szertartást a hajnali órákban tartják; de római szertartásúaknál is találunk hasonló szokást pl. Pápán, ahol a húsvétvasárnapra virradó éjjelt sok hívő a Kálvárián virrasztva tölti. (E szertartások befejező és legünnepesebb része természetesen a szentmise volt, amelyet az őskeresztyényeknél egyébként is sokszor mondtak az éjjeli órákban.)

A szentmise és a kenyérszégés volt az őskeresztyény liturgiának is központja. Így a megkeresztelt a húsvéti szentmisén vett részt először elejétől végig és mindjárt a szentáldozáshoz is járult.

A hívek rendszerint minden szentmisén magukhoz vették az élet kenyerét. Csak természe-

tes, hogy a keresztség vizében megtisztult és új életre kelt neofiták is odajárultak az Úr asztalához, hogy szívükbe zárják, akinek immáron a szentségi kegyelem által valóban testvérei és harcosai lettek. Akkoriban rendszerint két szín, a kenyér és bor színe alatt áldoztak — a görög szertartású katolikusoknál ma is így van, — de a távollevőkhöz, a betegekhez már akkor is csak egy szín alatt vitték el a Legméltóságosabbat, hogy erejével táplálja őket.

A szentmise imádságait akkoriban a hívek együtt mondták a pappal — ezért van ma a ministráns, aki a hívek képviselőjeként mondja a papnak a feleleteket. — Pannóniában úgyis a latin, az akkori világnyelv volt az általános társalgási és hivatalos nyelv. A közösség érzését hathatósan fejlesztette és ébren tartotta a közös imádság, melyben megemlékeztek — olyanformán, mint most a nagypénteki szertartások alkalmával — az élőkről és a holtakról is, lényege szerint pedig egyek voltak Krisztus kereszttáldozatának vérnélküli megújításában, a lelkek közösségében Krisztussal, mint főpappal és áldozattal és a hívekkel, Krisztus titokzatos testével.

Elképzelhető, mily fölemelő érzelmek között ülte meg Szent Quirinus a szent húsvétot. Hogy tágult a keble, mikor offertóriumra látta fölhalmozva a hívek jótékony adományait, melyekhez most már tehetségéhez képest ő is hozzáadhatta a maga ajándékát, ha keveset is, de jó szívvel, hogy a püspöknek legyen módja segíteni a szegényeket, betegeket, elhagyottakat; mikor látta,

hogy keresztény testvérei nem szóval, hanem lélekkel és cselekedettel gyakorolják a legfőbb törvényt. És micsoda ujjongó öröm töltötte el, mikor a hívekkel most már végig együtt énekelhette a zsoltárokat, himnuszokat, az alleluját. Hát még mikor a püspök evangéliumi beszéde után a régi hívek békecsókot váltottak vele, az új testvérrel! Érezte, hogy nemcsak a keresztség szentsége nyomott eltörölhetetlen jegyet a lelkére, hanem a nap enléke is kitörölhetetlen marad egész életében.

Szentmise után szeretetlakomát, agapét rendeztek. Valamelyik gazdagabb hittestvér jóvoltából az összes testvérek együtt költöztek el egy kis lakomát, megemlékezve az Üdvözítő példájáról, aki apostolaival együtt költözött el a húsvéti lakomát, mikor megalapította az Oltáriszentséget. Ott igazán átélhette mindegyik testvér Tertullian szavainak igazságát: Mi testvérek vagyunk akkor is, ha vagyonról van szó . . . szívben és lélekben egyek vagyunk, gondolkodás nélkül megosztjuk amink van.

Az ünnep magasztos hangulata után jöttek a munkás hétköznapiak, amik azonban ünnepi fényt kaptak a jószándék és Krisztus neve által. Valószínűleg Szent Quirinus is keze munkájával kereste kenyerét, követve az apostol szavát: aki nem dolgozik, ne is egyék. A munka megbecsülése, érdemszerző jellege éppen a kereszténységnek egyik nagy vívmánya szemben a pogány római társadalom felfogásával, mely a munkát magához legnagyobb részben méltatlannak tartotta és a megvetett rabszolgák körébe utalta.

Hogy Szent Quirinus milyen foglalkozást űzött, egyáltalán nem tudjuk, nem is fontos. Bennünket lelki fejlődése érint közelebbről, bár ennek módját és formáját szintén nem ismerjük, de régebből az u. n. Diognetushoz írt levélből és Tertullian írásaiból, ebből az időből pedig Szent Pollio pannóniai vértanu szavaiból értesülünk az akkori keresztények életmódjáról és ezt alkalmazhatjuk Szent Quirinus életére is. Szent Pollio többek között ezeket mondta a vallató bírónak:

(Krisztus király parancsai) jó útra térítik és megjavítják a bűnöst. Az ártatlanokat megerősítik abban, hogy jó elhatározásaikban állhatatosan megmaradjanak... Rábírják az urakat, hogy szolgálóiknak inkább jámborsággal, mint haraggal parancsoljanak és ne feledkezzenek meg arról, hogy ők is emberek; a szolgálókat pedig arra, hogy többet tegyenek szeretetből, mint félelemből. Figyelmeztetnek bennünket, hogy fogadjunk szót a királyoknak, mikor nem bűnös dolgot parancsolnak; engedelmeskedjünk a felsőbb hatóságoknak, mikor jót írnak elő. Meghagyják, hogy szüleink iránt tiszteletet, barátaink iránt szívességet gyakoroljunk, ellenségeinknek megbocsássunk, a polgártársak iránt jóindulatot, vendégeink iránt emberséget, a szegényekkel szemben irgalmasságot, mindenki irányában szeretetet mutassunk, rosszat senkinek se tegyünk. Türelmesen fogadjuk a velünk elkövetett jogtalanságot, de mással szemben soha se kövessük el. A saját javainkról lemondjunk, de máséra még a szemek kívánságával se vágyakozzunk.

Joggal kérdezhette tehát Tertullian: Van-e a keresztények között csak egy is, akit a bírónak büntény miatt kellett volna elítélni? És mindjárt felelt is rá: Nincs köztük egyetlen keresztény sem, hacsak nem azért, mert keresztény... És mégis a keresztény előbb odaadja a hitéért az életét, mint a pogány az összes istenekért a köpenye csücskét.

Ilyen élet csak hitből fakadhatott, csak mély-séges meggyőződés lehetett az alapja, a Krisztussal való élő egység lehetett csak az erőforrása. Minden keresztény az életével, példájával valósággal apostolkodott, de mégis csak kellett, aki a szentségeket kiszolgáltassa, az egyházközség ügyeit intézze, aki szavával is mutatja az utat a lelki tisztaságra, Krisztus követésére, a megdicsőülésre. Az egyházközség akkor még nem rendelkezett annyi javakkal, hogy az oltár szolgáit ellássa és így az egyházközségi ügyek és lelki-élet intézésének sokak között kellett megoszlni, akik napközben hivatásbeli munkájukat végezték és csak szabad idejüket fordíthatták vallási ügyekre. A papokon kívül tényleges munkát végeztek az u. n. kisebb rendek és a mainál nagyobb jelentősége volt a diákonusnak is.

Bizonyára nem ok nélkül választották ki Szent Quirinust, hogy papságra, sőt püspökségre emeljék. Előbb a kisebb fokozatokon kellett rátermettségét beigazolnia.

A papi rend első fokozata az ajtónállók hivatala volt. Ezek az istentisztelet rendjéről gondoskodtak. Értesítették a híveket, mikor és hol

lesz az istentisztelet, gondoskodtak, hogy a hívek közé ne kerüljön oda nem való ember. Nagyjából a sekrestyés és harangozó teendőit látták el, mert akkor még nem voltak harangok. — Az ördögűző (exorcista) a keresztségre való előkészítésnél is kapott szerepet, de tulajdonképpeni feladata megszállottak (sokszor örültek stb.) gondozása volt. — Az akolythus mint ma is a nagymisében a világitást látja el, az oltárra előkészítette a szükséges dolgokat és általában segített a nagyobb rendekkel bíró szereplőknek és papoknak a különféle szertartásoknál. — A lectoroknak (felolvasók) valósággal bizalmi állásuk volt. Az összejövetelek alkalmával felváltva felolvastak az apostolok leveleiből vagy más hasonló épületes iratokból, különösen a vértanuk aktáiból. Szükség esetén helyettesítették a diákonusokat az igehirdetésben, a katechumenek tanításában is. A többi kisebb rendeknél is többen lehettek egy-egy egyházközségben, a lectorokból kétségtelenül több kellett, amellet munkájuk nagyobb intelligenciát is kívánt. Nagyon alkalmas fokozat volt tehát a nagyobb rendekhez.

A papságba való fölvétel már az alsóbb fokozatoknál is tulajdonképpen a püspök hatáskörébe tartozott, de a püspök meg szokta kérdezni a jelöltek méltó voltára nézve a papokat és az egyházközséget is. Legfőbb tényező természetesen az illető hivatásbeli buzgósága és rátermettsége volt. A magasabb rendeknél ez fokozott mértékben érvényesült.

A szerep (diákonus) a püspöknek is való-

sággal jobbkeze volt. Az ő feladata az igehirdetés és az anyagi ügyek intézése, főként a szegények és a betegek ellátása. E hivatalában különösen nagy körültekintéssel kellett eljárnia, nehogy a munka kerülésére adjon alkalmat, viszont hogy a tényleg rászorulókról kellően gondoskodjanak. Gondoskodnia kellett arról is, hogy az áldozat bemutatásához meg legyen minden fölszerelés, de arról is, hogy a hit tanítása rendben folyjék. Az istentiszteletek alkalmával ők olvasták föl az evangéliumot, sokszor ők mondták a prédikációt is. Természetes, hogy egy diákonus nem győzte a munkát, ezért egy-egy egyházközségben is többen voltak. Voltak helyetteseik is, az alszerpapok, akik a munka egy részére besorozva buzgólkodtak.

Nem közönséges érdemek kellettek tehát ahhoz, hogy valaki ilyen keresztény egyházközségben pap és még inkább püspök lehessen. Igaz, hogy egyik sem jutott vagyonhoz, világi méltósághoz, hatalomhoz, de annál félelmesebb, egyben magasztosabb volt a lelki hatalom, mellyel híveinek atyja, bírója, vezére lett: mindenkinek mindene, hogy mindenkit az üdvösségre vezéreljen. Hiszen, mint Szent Pál írta (Titushoz): A püspöknek, mint Isten sáfárának feddhetetlennek kell lennie, nem kevélynek, nem haragosnak . . . hanem vendégszeretőnek, jóakarátúnak, józannak, szentnek, önmegtartóztatónak . . . Mindenneben te magad légy a jócselekedetek példaképe: a tanításban, a feddhetetlenségben, a komolyságban; szavad legyen elgáncsolhatatlan. (Timóteus-

hoz pedig): Légy példaképe a híveknek beszédben, viselkedésben, szeretetben, hitben, tisztaságban . . . igazságra, hitre, reményre, szeretetre és békességre törekedjél . . . az Úr szolgájának mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, béketűrőnek kell lennie . . . Legyen gondod az olvasásra, az intésre, a tanításra . . . Légy állhatatos ezekben, mert ha ezt teszed, üdvözítéd magadat is meg azokat is, akik hallgatnak téged.

Mikor lett Szent Quirinus pap, mikor püspök, egyáltalán nem tudjuk. Passiójának tenorja arra enged következtetni, hogy hosszabb ideig kormányozta sisciai híveit csendben, lelkiképpen, odaadó szeretettel hívei iránt, hogy akiknek előjárójuk volt ebben az életben, kövessék a másik, az örök életre.

Ilyen élet után, Isten érdemesnek ítélte, hogy elnyerje a vértanúság koronáját, hogy vértanuhalállal tegyen bizonyosságot hitéről, mely szerint élt, Isten iránt való szeretetéről, akinek életében mindig szolgált, híveihez, keresztény testvéreihez való önfeláldozó szeretetéről, akiknek üdve, boldogsága volt utolsó gondolata, mielőtt lelke elszáll törékeny testéből.

Szent Quirinus vértanúsága.

Galerius császár keresztényüldözése a keresztények soraiból sok áldozatot követelt, a vértanuk száma napról-napra növekedett. Több vértanúságról hivatalos jellegű följegyzések is ma-

radtak ránk, melyeket passióknak vagy aktáknak nevezünk. Ilyen passió szól Szent Quirinus vértanúságáról is, úgyhogy ezt a vatikáni kézirat (Cod. Vat. Lat. 1191.) után a következőkben adhatjuk.

... Illyricumban Diocletianus istentelen rendeleteivel ellenségmódjára kegyetlenkedett Krisztus népe ellen és ebben a zsarnokoskodásban (Galerius) Maximianust az uralkodásban társul vette maga mellé, hogy ez a saját elvadultságát és Diocletianusét egész Illyricum-szerte kimutassa. A gonosz császárok istentelen rendeleteit majdnem az összes provinciák helytartói kihírdették, hogy a keresztényeket kényszerítsék a bálványok templomaiban való áldozatbemutatásra. Krisztus egyházait bezárták, Krisztus papjait és szolgáit felszólították, hogy engedelmességeskedjenek az állami (császár-kultusz) törvényeknek és tegyenek hitvallást arról, hogy vannak istenek, mert ha ezeknek tiszteletére nem gyujtanak tömjént, különféle kínzásokat és a halált kell elszenvedniök.

A sokak között pedig, akik Krisztus hadseregét diadalra vitték, Maximus praeses polgári helytartó Szent Quirinus sisciai püspök elfogatására is parancsot adott. Mikor erősen nyomoztak utána és ezt a szent püspök megtudta, elmenekült a városból, de menekülés közben elfogták és a helytartó elé vezették.

Mikor Maximus praeses megkérdezte, hogy hová akart menekülni, Quirinus püspök így felelt: Nem menekültem, hanem az én Uram pa-

rancsát teljesítettem. Mert nekünk írva van: Ha üldöznek titeket az egyik városban, fussatok egy másikba.

Maximus praeses tovább kérdezte: Ki parancsolta ezt?

Quirinus püspök ezt felelte: Krisztus, az igaz Isten.

Maximus erre így szólt: Hát nem tudod, hogy a császárok parancsai mindenütt fel tudnak téged kutatni. Íme, akit te igaz Istennek mondasz, nem tudott segítségedre jönni, mikor elfogtak. Aminthogy menekülés közben letartóztattak és elibém állítottak.

Quirinus püspök válasza ez volt: Az Úr, akit mi tisztelünk, mindenkor velünk van és bárhol vagyunk, segítségünkre tud jönni. Akkor is, mikor elfogtak, velem volt. Itt is velem van erősítve engem és az én számmal Ő válaszol neked.

Maximus félbeszakította: Sokat fecsegsz és fecsegéssel hallatlanra akarod venni uralkodóinknak magas rendelkezéseit. Olvasd tehát isteni parancsaikat és tedd meg, amit rendelnek.

Quirinus püspök erre így válaszolt: Én nem hallgatok a te császáraid parancsára, mert istentelen és Isten törvényével szemben azt követeli Krisztus szolgáitól, hogy áldozatot mutassanak be a ti isteneiteknek. Pedig én ezeknek nem hódolok, mert semmik. Az én Istenem pedig, akinek hódolok, ott van az égen, földön, a tengeren és minden helyen. Mindeneknek fölötté áll, mert magába foglal mindent, hiszen általa lettek mindenek és őbenne vannak mindenek.

Maximus: Nagyon sokáig éltél már és így megtanultál egy pár mesét. Ide teszik eléd a tömjént. Tanuld meg, hogy istenek azok, akikről te nem tudsz. Nem csekély jutalmat fogsz kapni, ha értelmesen kész vagy engedelmeskedni a parancsolatoknak. Ha ellenben magadtól nem volnál hajlandó, hogy hódolatodat nyilvánítsad, tudd meg, mindenféle kínzásokat kell elszenvedned és életedet szörnyű halállal kell befejezned.

Quirinus püspök: A kínzás, amivel fenyegetsz, dicsőség nekem és a kilátásba helyezett halál, ha érdemes leszek reá, örök életet ad nekem. Azért tehát az én Istenemnek óhajtok hódoló szolgája lenni, nem a te császáraidnak. És mert úgy sem hiszem, hogy istenek, akik nincsenek, tömjént sem teszek az ördögök oltáira. Tudom ugyanis, hogy van oltára az én Istenemnek, amelyen Neki mutattam be tetsző jóillatú áldozatot.

Maximus: Úgy látom, esztelenséged halálra visz téged. Áldozz az isteneknek!

Szent Quirinus püspök: Nem áldozok a gonosz szellemeknek, mert írva van: Ördögök a pogányok összes istenei és (hogy) gyökerestül ki fognak veszni, akik áldoznak a pogány isteneknek.

Ekkor Maximus praeses megvesszőztette, aztán így szólott hozzá: Térj eszedre és ismerd el, hogy hatalmasok az istenek, akiket a római birodalom imád. Azért hát egyezz bele e (kívánságunkba) és a nagy istennek, Juppiternek lesz a papja. Máskülönben Amantiushoz, Pannonia prima praeseséhez foglak küldeni és őtöle

nyered majd a méltó halálos ítéletet. Térj meg tehát oktalanságodból és nyugodj bele, (amit követelünk).

Szent Quirinus püspök erre azt mondotta : Most gyakorlom igazán a papságot, most lettem csak igazán pappá, hogy önmagamat mutatom be áldozatul az igaz Istennek. Azt is szívesen veszem, hogy testemet ütötték, mert semmi fájdalmat sem érzek. Azért még nagyobb kínzásokra is fölajánlom magam, hogy akiknek előljárójuk voltam ebben az életben, kövessenek a másik, az örök életre, amelyre ilyen úton jutok el.

Maximus praeses fölindult: Zárjátok börtönbe és verjétek bilincsekbe, míg meg nem jön az esze.

Szent Quirinus püspök nyugodt maradt: Nem ijedek meg a börtöntől, mert hiszem, hogy az én Uram velem lesz a börtönben, hiszen mindig ott van azok között, kik Őt imádják.

És amikor megkötözve tömlőcbe vetették, Quirinus püspök imádkozni kezdett, mondván: Hálát adok Neked, Uram, hogy engem ezekkel a méltatlanságokkal illettek Éretted. Kérlek, hadd tudják meg, akik ebben a börtönben vannak, hogy az igaz Istennek vagyok a szolgája és higgyék el, hogy nincs más Isten, hanem csak Te.

Éjszakának idején pedig nagy fényesség támadt a börtönben. Mikor ezt meglátta Marcellus, a foglyok őre, kinyitotta a tömlőc ajtaját és Szent Quirinus püspök lábai elé vetette magát, könnyhullatva mondván: Könyörögj érettem, uram, mert hiszem, hogy nincs más Isten, hanem csak az, akit te imádsz. Szent Quirinus püspök pedig

sokáig buzdította őt és megkeresztelte a mi Urunk Jézus Krisztus nevében.

Három nap mulva Maximus Quirinus püspököt Amantius praeseshez, Pannonia primába vitette, hogy megkapja a halálos ítéletet makacsságáért, melyet a császárok törvényével szemben tanúsított.

És mikor Szent Quirinust elvitték Pannonia primába, bilincsekbe verve az egyes városokon keresztül Amantius ítélőszéke elé hurcolták, városról-városra egészen a Duna partjáig mentek vele. Amantius éppen az nap tért vissza Scarbantia (Sopron) városából. Szent Quirinus püspököt eléje állították, de a praeses úgy rendelkezett, hogy a kihallgatásra menjen vissza Sabaria (Szombathely) városába.

Ekkor keresztény asszonyok elmenvén Szent Quirinus püspökhöz, ételt és italt kínáltak neki. Szent Quirinus püspök pedig látva az ő hitüket, mikor megáldotta, amit hoztak neki, lehullottak a bilincsek, melyekkel keze-lába meg volt kötve. Miután tehát táplálékot vett magához és az asszonyok eltávoztak, azok akik őrizték, Sabariába vitték. Amantius praeses itt hivatala szerint azt a parancsot adta ki, hogy a színházban állítsák ítélő széke elé.

Mikor eléje vitték, Amantius praeses így szólt: Azt szeretném hallani tőled: igazak-e azok, amik a jelentés szerint Sisciában, Maximus iuridicus¹ előtt történtek.

¹ Sisciában csak iuridicus vagyis olyan polgári helytartó volt, aki halálra senkit sem ítélhetett: ilyen ítéletet csak a tulajdonképpeni praeses mondhatott, amilyen pl. Amantius volt Sabariában.

Quirinus püspök: Sisciában megvallottam az én igaz Istenemet. Mindenkor Őt imádtam, Őt hordom szívemben és nem tud engem ember elválasztani tőle, aki egyedül igaz Isten és igaz ember.

Amantius praeses: Tisztos korodat sajnálnók veréssel meggyalázní, de mégis óhajtánók, hogy felfogásodat beszédünk megjavítsa és életed ígéretenek jutalma helyes útra terelne téged, hogy öregséged hátralévő idejét boldogságban élhesd le a császári törvények rendelkezése szerint szolgálva az isteneknek.

Szent Quirinus püspök: Mít habozol korom miatt, mikor ezt megdönthetetlen hitem minden kínzásnál erősebbé tudja tenni. Az én hitvallásomat sem kínzások nem törík meg, sem a jelen élet élvezete nem másítja meg és meggyőződésém szilárdságát még a haláltól való félelem sem ingatja meg, bármily keserves lesz ís.

Amantius praeses: Miért sürgeted a halált, hogy az istenek és a római birodalom íránt (ezzel ís) tiszteletlennek mutasd magad és az emberi természet ellenére az élet megtagadását válasszad, holott azok, akik el akarják kerülni a halált, bármennyire kínozzák ís őket, letagadják még azt ís, amit elkövettek. Te pedig azt mondd, hogy az élet gyönyörúsége előttd gyűlöltre méltó és sietve sietsz a halálba, mikor ellene mondasz a császároknak. Azért tehát most még biztatunk, hogy élj és mentsd meg életedet és mutasd meg, hogy tiszteled a római törvényeket.

Quirinus püspök: Ha talán ez a buzdító beszéd meg ís indítja a gyerekes lelkeket, akik

hosszabb élet után sóvárognak, én azonban azt tanultam az én Istenemtől, hogy arra az életre kell eljutnom, amely meg nem szűnik a halál után, mikor a halál már közbelépett. És ezért ennek az ideiglenes életnek a befejezését szívbeli hittel várom, mert nem vagyok hasonló a gonosztevőkhöz, miként te mondád, hatalmas úr. Mert amikor ők élni akarnak, az Istent megtagadva, valójában meghalnak: én pedig hitem megvallásával az örök életre jutok el. A ti törvényeitekbe sem egyezem bele, mert Krisztusnak, az én Istenemnek a törvényeit tartom meg, híveimnek is ezeket hirdetem.

Amantius praeses: Sokáig próbáltunk rábírní, hogy engedelmeskedj a császári parancsoknak, de mivel lelked zordonságát nem lehetett megtörni, intő példa leszel minden kereszténynek, hogy megrettenjenek halálod módjától, akik élni akarnak.

Ekkor kiadta a parancsot, hogy a többi szenvedéseken kívül, melyeket már elviselt, az Isten szent papjának, illetve szolgájának nyakára malomkövet kössenek és a Sabaris (Gyöngyös) folyó hullámaiba fojtsák.

Mikor a hidról a folyóba dobták és igen sokáig nem merült alá, beszélgetett a körülállókkal és imádságával alig tudta kieszközölni, hogy elszüllyedjen, nehogy az ő sorsától megborzadjanak (a hívek).

Testét nem messze találták meg attól a helytől, ahol elmerült és azért itt imádkozóhely van; szent tetemét ellenben a scarbantiai (soproni) kapu

mellett lévő bazilikában temették el, ahová az ő közbenjárásáért nagyobb tömeg jár könyörögni.

Mártíromságot szenvedett pedig Szent Quirinus sisciai püspök, Krisztus vértanuja június 4-én és megkoronázta őt a mi Urunk Jézus Krisztus, akié a tisztelet, dicsőség és hatalom mindörökön örökké. Amen.

Amikor pedig a barbárok (germánok, hunok) betörték Pannónia területére, a keresztény nép Sabaria városából Rómába menekült és Szent Quirinus püspök és vértanu szent tetemeit magukkal vitték. Egyidőben az apostoloknak vagyis Péternek és Pálnak bazilikájában voltak eltemetve, ahol Krisztus mártírja, Szent Sebestyén is nyugszik, azon a helyen, mely katakombának mondatik és itt az ő (Szent Sebestyén) nevére méltó egyházat emeltek... Innen (1140-ben) a dicsőséges Quirinus püspök és vértanu drágalátos testét... elvitték Szűz Mária Tiberisen túli egyházába és könyörgések között elhelyezték ugyanazon templom főoltárán. Itt részesülnek (a hívek) a mai napig az ő jótéteményeiben.

Szent Quirinus ereklyéi és tisztelete.

Pannónia nagy szentjét, mint láttuk, már életében is tisztelettel és szeretettel vették körül. A vértanu halála e tiszteletet csak fokozta és mint a vértanu-akták is följegyzik, magában Sabariában két helyen is volt helye kultuszának. Az egyik ott, ahol szentünk vértanu-halála bekövetkezett.

Itt a mártír-akta imádkozó-helyet (locus orationis) említ, tehát ezen a helyen, a Sybaris (Gyöngyös) partján vagy egy kis kápolna (cella memorialis) állhatott, vagy az sem, hanem csak a hívek kegyelete tartotta ott fenn a vértanuság emlékét és e kegyelet kifejezésére, az emlékezet fenntartására zarándokolt oda imádkozni — emlékezni, különösen a vértanuság napján, amikor a vértanu az ég számára született (ezért születésnap: dies natalis).

A Sopron (Scarbantia) felé nyíló kapu közelében már keresztény bazilika állott: itt temették el a dicső vértanu holttestét. A mártír-aktákból nem tűnik ki, hogy ez a bazilika Szt. Quirinus tiszteletére lett volna emelve; a valószínűség nem is emellett szól. Valószínűbb, hogy a bazilika már régebben állott. Ez magyarázza meg, hogy egyrészt a sabariai keresztények olyan könnyen belenyugodtak abba, hogy a háborús időkben Rómába vitték a drága tetemet (jóllehet latin nyelvű és nevű keresztények még a VI. században is éltek Sabariában); másrészt, hogy a tiszteletnek nem maradt meg a hagyománya Sabariában, hanem csak napjainkban újult fel.

Ezzel szemben Sopron város határában a balfiút mellett az út legmagasabb pontján álló Pihenőkereszt (Rastkreuz, másként Órangyalkereszt) ma is fenntartja annak az útnak emlékét, melyet Szent Quirinus a Duna mellett lévő városból (Carnuntum, vagy inkább Arrabona-Győr) Scarbantián át Sabariába tett, mikor is a hagyomány szerint itt pihent meg. (A kereszt építészetileg is

érdekes alkotás — stílusa után ítélve a 13. századból való, tehát csak hétszáz éves, de lehet, hogy valamely régebbi köemlék utóda. A soproni helyi hagyomány összekeverte Noricum — Ausztria apostolának, Szent Szeverinnek nevével és emlékével, de mégsem úgy, hogy ki ne lehetne venni, kire vonatkozik tulajdonképpen e kedves hagyomány.)

Valószínűleg a gót betörés idején, tehát az V. század vége felé a pannoniai római lakosság nagy része elmenekült, de minthogy inkább kiűritésről volt szó, amennyire lehetett, elvitte magával értékeit, kincseit. Így vitték el a sabariai keresztények legdrágább kincsüket, Szent Quirinus ereklyéit Rómába, ahol nagy tisztességgel fogadták és abba a sírba helyezték, amelyben egykor az apostolfejedelmeknek, Szent Péternek és Szent Pálnak teste nyugodott. Ez a hely a Via Appia mellett lévő Szent Sebestyén-katakombában az u. n. Platónia, vagyis egy nagyobb terem, amely a Szent Sebestyén-bazilika apszisa mellett kissé nyugatra fekszik. Itt az oltár alatt kettős sír van.

A sír fölött freskó ábrázolja Krisztust, amint az égi koronát odanyújtja Szent Quirinusként. Szent Quirinusra utal az a latin verses felirat is, mely a képpel körülbelül egykorú, tehát az V. század elejéről való.

Ugyancsak a Platónia közelében van a Szent Sebestyénről nevezett katakomba egyik kápolnaszerű részén Szent Cecilia sírja. A falon Krisztus és Szent Cecilia alakjain kívül találunk egy freskó-

kompozíciót is: fenn áll Szent Cecilia, alatta a Krisztust jelképező kereszt két bárány között, ez alatt pedig három szent alakja: Szent Quirinus (Curinus), Szent Sebestyén és Policamus.

Íme Pannónia szentjének, vértanujának tisztelete Róma ősi keresztényei között. De ez csak egyik megnyilatkozása Szent Quirinus római kultuszának.

A római szent helyekről szóló ősrégi (VI-VIII. századi) följegyzések, — amilyen pl. a Notitia portarum, viarum, ecclesiarum, az Épitome libri de locis Sanctorum Martyrum, Indices oleorum — nem mulasztják el fölhívni a figyelmet Siscia-Sabaria nagy szentjére, az ő sírjára, hogy a kereszténység fővárosába érkező zarándokok előtte is kifejezzék kegyeletüket.

Egyesek szerettek volna ereklyét is vinni magukkal. Az akkori szokás szerint ruhát értettek a szentek sírjaihoz vagy a vértanuk sírja előtt égő örökmécses olajából vittek magukkal egy kis részt, hogy emlékeztesse őket és otthoni hitestvéreiket a zarándoklat e fontos állomásaira. Volt eset azonban arra is, hogy valódi ereklyét is tudtak szerezni arra hivatott küldöttségek, főpapok.

Így történt, hogy kisebb ereklyék kerülhettek a dalmáciai Vegliába, melynek Szent Quirinus lett a pátrónusa, Milánóba a Szent Vincéről elnevezett kolostorba, Németországba, ahol Tegernsee, mint Zachariás pápa ajándékát (746), a híres fuldai monostor pedig mint a nagynevű Hrabanus Maurus idejéből (838) származó szerzeményt tartotta nagy becsben.

Egy időben tévesen Aquileja érsekének is megtették. Bizonyára így került képe és neve egy kora középkori ezüst kazettára, de itt kétségtelenül más Quirinusról van szó.

Ezt kell gondolnunk más német- és olaszországi Quirinus- emlékekről is (oltárok, képek, szobrok), amilyenek a velencei Szent Márk-könyvtárban, a bajorországi Fürstättban, Finsingben, Jasbergben, Münchenben láthatók. Bajorországban egy község is van róla elnevezve: Sanct Quirin; főoltárán életnagyságú szobra. (1630) Egyébként is Németországban mint a pestis ellen védő szentet tisztelik.

Az északolaszországi Bergamóban Borgognonenak van érdekes festménye Szent Quirinusról, akit malomkövel mint fiatal diákonust ábrázol.

Szent Quirinus teste azonban századokon át a Szent Sebestyénről nevezett katakombában maradt. Innen vitte át a drága ereklyéket II. Ince pápa 1140-ben a Santa Maria in Trastevere bazilikába, ahol Szent Cornelius pápa tetemeivel együtt a főoltár alatt helyezte el a fejereklje kivételével. Ez a Santa Maria in Campo Marzio szir szertartású katolikus templomban van a mai napig is.

A S. Maria in Trastevere templom azután különösen nagy tiszteletben tartja a pannoniai szentet. Papjai külön officiumot mondanak ünnepeén az ő tiszteletére. A templom főoltárán ezért látható Szent Cornelius és még három más szent mellett Szent Quirinus ősi képe. Ugyanezen templom sekrestyéjében egészen más felfo-

gásban, szakálasan látható szentünk képe egy XVII. századi barok képen.

Hazánkban a már említett sabariai elpusztult emléken kívül a soproni Pihenő keresztet már említettük. A középkorból Szepes vármegyében bukkanunk különösen tiszteletére, ahol 1298-ban Quirinus Sanctus (magyarul Szent Quirinus, néven szerepel egy község, melynek mai neve Kurimján láthatóan a Quirinus-névből alakult). (Lőcse közelében). Vannak, akik a Kornis, Környe, Kernye helyneveket is a Quirin(us) névből származtatják, de történeti szempontból ezt a véleményt nem tudjuk alátámasztani.

Így a római, pannoniai kereszténységnek magyar földön való folytonosságára ebben a pontban csak Sopron hagyománya az egyetlen emlékezet. Ujabbban azonban Szombathely, az egykori Savaria jogutóda mégis ráébredt, milyen kötelezettsége van egykori nagy szentjének kultuszát illetőleg.

A szombathelyi szaléziak új plébánia templomának Szent Quirinus lett a védőszentje és az ő tiszteletére pompás templom épül őskeresztény motívumokkal. Főoltárára gróf Mikes János püspök Szent Quirinus hiteles ereklyéit szerezte meg s így most már ha csekély mértékben is, inkább csak jelképesen — az egykori savariai vértanu teste is itt van az őspannoniai kereszténység földjén, melynek számára Róma őrizte meg, Róma becsülte meg, hogy a késő magyar keresztény utódok is megőrizték, megbecsüljék az Istenért és Egyházért életét áldozó keresztény

ős és főpap emlékét, a hithűségben kövessék példáját.

Befejezésül iktassuk ide a római keresztény irodalom egyik nagy költőjének, Aurelius Prudentiusnak kedves költeményét, melyben szentünk vértanúságát mint majdnem egykorú énekelte meg.

*Érdemmel ékesen tetszett az Istennek
Bástyás Sisciának gazdag ajándéka
Quirinus vértanu mulandó testének :
Atyai karokkal ölelt porsátora.*

*Tudja egész világ, katolikus hitünk,
Mikép dicsőült meg fényes halálával,
Mikor Galerius császár kegyetlenül
A Duna vidéket sujtá hatalmával.*

*Nem kard vasa, nem tűz, nem is vadállatok
Ölték meg őt akkor kegyetlen halállal,
Ragadó-forrongó örvény vitte mélybe
Kanyargó folyónak elomló habjával.*

*Más-e, ha tükröző víz avagy vérfolyam
Árad rá a szentre, mikor halált szenved?
Nem egy dicsőség-e, vízből avagy vérből
Születnek-e égnek a vértanuk, szentek?*

*Letaszítják magas hidnak tetejéről,
Mély folyóba vetik a szent nép püskökét,
Ki nyakán szörnyű nagy malomkövet is hord,
Melyet reákött a sok pogány pribék.*

Szelíden, selymesen fogadja a folyó,
Súlyos köterhével hogy színéhez ére
A hatalmas szikla lám úszik a vizen,
Ím, él az áldozat s nem merül a mélybe,

A víz partján tolong a megrémített nyáj,
Szorongva nézve őt, a pásztort és vezért.
Krisztus népe sűrű tömegben vár, csak vár
A kanyargó parton hűséggel állva őrt.

Széttekint Quirinus és látja, hogy a nép
Retteg, óh jaj, mi lesz vezérének sorsa,
Percre se gondol rá, hogy a mély folyóban
Halál veszedelme les rá orozva.

Biztat és bátorít csodás szóval kérve,
Hogy a hívő lelkek az ő sorsát látva
Meg ne rettenjenek, meg ne tántorodjék
Hitük, hisz halála nem bűn megtorlása.

Száll szava, megy a víz áramló folyással
Víz színén Quirinus, nyakán a kőszikla,
Alatta lappangó mélysége a víznek
Megnyilni nem mer, hogy magába fogadja.

A püspök úgy érzi, el van így ragadva,
A vértanu-halál már elnyert pálmája ;
Hogy jusson az örök Atya trónusához,
Nincs mód, — véli — más sors van mérve reája.

Mindenható Jézus — szöla — éppen nem új
S nem járatlan út volt Neked dicsőséggel
A zúgó tengeren járni s megállítani
A rohanó folyók árját egy intéssel ;

*Tudjuk, amikor tanítványod, Péter,
Halandó lábával remegve követte
Nyomdokod : a tenger színének alatta
A te karod volt ő erős segítsége ;*

*Tudjuk, hogy egykoron a rohanó Jordán
Pedig örvényeket kavarva kanyarog,
Kezdő forrásához fordítva vizeit
Változott járással medrében visszafolyt,*

*A te hatalmadnak csodája, én Uram,
Hogy most nem süllyedek, hanem hogy könnyűlten
Az örvénylő folyó színén fennmaradok,
Holott a nyakamon malomkő is terhel.*

*Teljes már nevednek dicső fénye-hire,
Neved erejétől a bámuló pogány
Elvesztette szavát : lelkemnek gátjait,
Kérlek, Uram Atyám, nyisd meg nekem immár !*

*Mit tehetsz : bizonyság e folyó mély vize :
A kő úszik rajta. Add most már Krisztusom,
Hadd haljak meg Érted : Krisztusom, Istenem,
A halál jutalma nekem is kijusson !*

*Égbe szállt az ima és ime, elhagyja
A hang, a lélekzet és a meleg élet.
A kő újra súlyos, a vizek a testet
Végre befogadják : égbe száll a lélek.*

